

SOFALVI ANDREA

**VALORILE STILISTICE
ALE PĂRȚILOR DE
VORBIRE**

CULEGERE DE EXERCITII

2016

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SOFALVI, ANDREA

Valorile stilistice ale părților de vorbire /Andrea Sofalvi. - Deva : Editura
Karina, 2016

ISBN 978-606-8514-91-8

521.125.1-785

Tipar digital executat la

S.C. CLIC COMPUTER ART DESIGN S.R.L. DEVA

Tel: 0721 374 581

www.tipardeva.ro

ARGUMENT

Stilistica este acea ramură a lingvisticii care interferează cele două mari domenii: limbă și literatură.

Cursul opțional *VALORILE STILISTICE ALE PĂRȚILOR DE VORBIRE* este conceput spre a se derula pe parcursul unui an școlar, adresându-se elevilor din clasele gimnaziale a VII-a. Obiectivul cursului este acela de a studia varietatea stilistică a limbii române o oră pe săptămână.

Orientarea spre studierea valorilor stilistice ale părților de vorbire a pornit de la necesitatea obiectivă de a-i îndruma pe elevi spre valorificarea expresivă a limbajului, având în vedere că modul de comunicare este determinat de relațiile interumane. Prin acest curs opțional, elevii vor dobândi o pregătire corespunzătoare pentru înțelegerea frumuseții textului literar și pentru participarea lor la analiza stilistică a textelor propuse în acest scop. Aplicarea în analiza de texte a conceptelor teoretice este latura practică a studiului. Cursul opțional „*Valorile stilistice ale părților de vorbire*” contribuie la înțelegerea fenomenului lingvistic în diversitatea sa, a inovației stilistice generatoare de forme lexicale și gramaticale, a rolului afectivității și al întregii personalități a vorbitorului în actul performării lingvistice. Prin folosirea unor metode activ-participative elevii vor dobândi o pregătire corespunzătoare pentru înțelegerea textului literar și pentru utilizarea unui limbaj artistic în compunerile proprii.

Totodată, informațiile și exercițiile de analiză stilistică din cadrul orelor destinate studiului limbii române vor da un caracter mai atractiv lecturilor de gramatică. Prin cursul de stilistică se oferă elevilor posibilitatea formării și a dezvoltării gustului estetic și literar, accesul la valorile tradiționale și moderne.

COMPETENȚE GENERALE, SOCIALE ȘI CIVICE

1. Receptarea mesajului oral în diferite situații de comunicare
2. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje orale în situații de comunicare monologată și dialogată
3. Receptarea mesajului scris, din texte literare și nonliterare, în scopuri diverse
4. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje scrise, în diferite contexte de realizare, cu scopuri diverse

VALORI ȘI ATITUDINI

- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice în raport cu diversele mesaje receptate
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare prin conștientizarea impactului limbajului asupra celorlalți și prin nevoia de a înțelege și de a folosi limbajul într-o manieră pozitivă, responsabilă din punct de vedere social

- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba română și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural

COMPETENȚE ȘI CONȚINUTURI ASOCIATE

1. Receptarea mesajului oral în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi asociate
înțelegerea semnificației generale a unui mesaj oral	- cuvinte-cheie într-un mesaj oral (text monologat, text dialogat); elementele esențiale ale dialogului ;

2. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje orale în situații de comunicare monologată și dialogată

Competențe specifice	Conținuturi asociate
respectarea normelor morfosintactice în propoziții și în fraze	- utilizarea corectă a părților de vorbire flexibile și neflexibile învățate; construirea corectă a unor enunțuri din punct de vedere sintactic; construirea unui monolog sau a unui dialog; descrierea unor obiecte, a unor tablouri din natură, a unor fenomene; construirea unor narațiuni simple; utilizarea expresivă a limbii;

3. Receptarea mesajului scris, din texte literare și nonliterare, în scopuri diverse

Competențe specifice	Conținuturi asociate
recunoașterea modalităților specifice de organizare a textului epic și a procedeele de expresivitate în textul liric	- procedee de expresivitate artistică (repetiția fonetică/aliterația, metaforă, hiperbolă; epitet, comparație, repetiție, enumerație, antiteză) în textul liric; versificația (tipuri de rimă, ritmul, piciorul metric, tipuri de ritm);
sesizarea corectitudinii și valorii expresive a categoriilor gramaticale și lexicale învățate, într-un text citit	-categorii morfologice specifice părților de vorbire (actualizare și conținuturi noi): verbul, substantivul, pronumele, numeralul, adjectivul, adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția; relații și funcții sintactice; raporturi de coordonare și de subordonare în propoziție și frază; - rolul utilizării categoriilor morfologice și sintactice într-un text; schimbarea semnificației unor cuvinte în funcție de contextul în care apar;

4. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în producerea de mesaje scrise, în diferite contexte de realizare, cu scopuri diverse

Competențe specifice	Conținuturi asociate
utilizarea corectă a flexiunii nominale și verbale în textul scris, utilizând corect semnele ortografice și de punctuație	- părțile de vorbire flexibile (verbul, substantivul, pronumele, numeralul, adjectivul) și neflexibile (adverbul, prepoziția, conjuncția, interjecția); relații și funcții sintactice; - construirea corectă și expresivă a unui text din punct de vedere sintactic; utilizarea adecvată a formelor verbale în raport cu cronologia faptelor relatate; utilizarea conectorilor adecvați la nivelul propoziției și al frazei; folosirea unor grupuri verbale și nominale pentru a spori expresivitatea comunicării; ortografierea unor structuri verbale și nominale;

SUGESTII METODOLOGICE MODALITĂȚI DE EVALUARE

Conținuturile învățării vor fi grupate în compartimentul Morfologie-Stilistică, care va cuprinde informații cu privire la principalele valori stilistice pe care le poate realiza fiecare dintre unitățile gramaticale.

În acest context se vor studia minimum zece texte literare (integrale sau fragmente de text) sugerate de către profesor pentru lectură. În selectarea textelor pentru interpretarea literară și analiză stilistică se vor avea în vedere nivelul de cunoștințe al elevilor și capacitățile intelectuale ale acestora. De asemenea, în înțelegerea textelor se va ține seama și de următoarele criterii generale: activitate, valoare, varietate, expresivitate.

ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

- Analiza de text (literară, stilistică, lingvistică);
- Exerciții de recunoaștere și identificare ;
- Eseul argumentativ.

OBIECTIVE DE REFERINȚĂ

O 1. Dezvoltarea capacității de receptare și de recunoaștere a valorilor stilistice ale părților de vorbire.

- 1.1. Să recunoască părțile de vorbire.
- 1.2. Să specifice valorile stilistice ale părților de vorbire.

O 2. Dezvoltarea capacității de utilizare corectă și eficientă a limbii române în diverse situații de comunicare.

- 2.1. Să recunoască și să utilizeze corect și adecvat figurile de stil care se realizează cu ajutorul părților de vorbire.
- 2.2. Să specifice rolul figurilor de stil în context.
- 2.3. Să folosească adecvat, în comunicarea scrisă și orală termenii însușiți.

O 3. Dezvoltarea capacității de argumentare și gândire critică

- 3.1. Să analizeze componentele structurale și expresive ale textelor studiate și rolul lor în tratarea temelor.
- 3.2. Să compare valorile stilistice ale părților de vorbire din textele care aparțin diferitelor genuri și specii literare.

O 4. Cultivarea gustului estetic în domeniul literar

4.1. Să facă aprecieri cu privire la punctul de vedere al conținutului textelor studiate.

MODALITĂȚI DE EVALUARE

Evaluarea curentă (formativă) probe orale probe scrise teste cu diferite tipuri de itemi observarea directă a elevilor	Evaluarea sumativă investigația probe scrise portofoliul
---	--

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

1. **„Gramatica limbii române”**/ Academia Română. Institutul de Lingvistică „IORGU IORDAN – AL: ROSETTI”, Ed. Academiei Române, vol. 1, București, 2005.
2. **„ Ghid metodologic”**, MEC, C.N.C., 2002.
3. Cîmpeanu, Eugen, **”Substantivul – studiu stilistic”**, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975
4. Coșbuc, George, **„Poezii”**, Ed. Romhelion, București, 1994
5. Coteanu, Ion, **„Stilistica funcțională a limbii române”**, vol. II, București, 1986
6. Dragomirescu, Gh. N. **”Mica enciclopedie a figurilor de stil”**, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1975
7. Eminescu, Mihai, **„Poezii”**, Ed. Tineretului, București, 1967
8. Galdi, L. **„Stilul poetic al lui Mihai Eminescu”**, București, 1964
9. Iorgu, Iordan, **„Stilistica limbii române”**, Institutul de lingvistică română, București, 1944
10. Munteanu, Ștefan, **”Limba română artistică”**, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1981
11. Popescu, Ștefania, **„Gramatica practică a limbii române”**, ediția a VII-a, Ed. Lider, 1988
12. Ungureanu, Constantin, **„Limba română: valori stilistice și modalități de predare-învățare”**, Ed. Akademos Art, București, 2008
13. Vianu, Tudor, **„Arta prozatorilor români”**, Ed. Contemporană, București, 1941

14. Vianu, Tudor, „ **Problemele metaforei și alte studii de stilistică**”, Ed. De stat pentru literatură și artă

CONȚINUTURI PROPUSE

CAPITOLUL I. – NOȚIUNI INTRODUCATIVE DE STILISTICĂ

STILISTICA ȘI STILURILE FUNCȚIONALE
STILUL LITERAR ȘI PROCEDEELE DE EXPRESIVITATE ARTISTICĂ STUDIATE

CAPITOLUL II. – VALORILE STILISTICE ALE SUBSTANTIVULUI

SUBSTANTIVUL – PARTE DE VORBIRE FLEXIBILĂ
COMPARAȚIA
METAFORA
PERSONIFICAREA
ALTE VALORI STILISTICE ALE SUBSTANTIVULUI

CAPITOLUL III. – VALORILE STILISTICE ALE ADJECTIVULUI

ADJECTIVUL – PARTE DE VORBIRE FLEXIBILĂ
EPITETUL
HIPERBOLA
INVERSIUNEA
ALTE VALORI STILISTICE ALE ADJECTIVULUI
DESCRIEREA

CAPITOLUL IV. – VALORILE STILISTICE ALE VERBULUI

VERBUL – PARTE DE VORBIRE FLEXIBILĂ
ROLUL VERBELOR ÎN PROZA RIMATĂ
PREZENTUL ISTORIC ȘI CEL DRAMATIC
TIMPURILE VERBULUI
ALTE VALORI STILISTICE ALE VERBULUI

CAPITOLUL V. – VALORILE STILISTICE ALE ADVERBULUI

ADVERBUL – PARTE DE VORBIRE NEFLEXIBILĂ
ROLUL STILISTIC AL ADVERBULUI

CAPITOLUL VI. – CE ȘTIM? CE AM ÎNVĂȚAT?

EXERCIȚII COMPLEXE DE ANALIZĂ STILISTICĂ
TEME DE PORTOFOLIU
TEXTE PROPUSE SPRE STUDIU

NOȚIUNI INTRODUCATIVE DE STILISTICĂ

Stilistica și stilurile funcționale

Limba, mijloc de comunicare între oameni, reflectă nu numai gândirea, ci și afectivitatea omului. Omul, când își redă gândurile, dorește să realizeze o comunicare frumoasă, expresivă. De expresivitatea limbajului se ocupă stilistica.

DEF.: Stilistica este o ramură a lingvisticii care studiază stilul, mai ales cel al operelor literare.

Stilistica clasică s-a ocupat cu analiza figurilor de stil, *stilistica lingvistică* modernă se ocupă cu analiza mijloacelor de exprimare ale unei colectivități lingvistice, iar *stilistica literară* cu analiza studiului individual al unui scriitor sau cu analiza mijloacelor lingvistice ale unui scriitor din punct de vedere al expresivității lor.

Folosirea diferențiată a resurselor limbii (lexicale, morfologice, sintactice, topice) în importante domenii de activitate constituie stilul funcțional.

Stilurile funcționale sunt:

- Stilul artistic sau beletristic
- Stilurile nonartistice: - tehnico-științific
 - oficial-administrativ
 - publicistic

Exerciții

Exercițiul 1.: Citiți următoarele contexte. Precizați căror stiluri funcționale aparțin și subliniați cuvintele caracteristice stilului funcțional determinant.

1. *”Luna este satelitul natural al Pământului, situat la o distanță de 384.000 km de el. Diametrul ei este de 3.476 km. Relieful Lunii este foarte accidentat: există munți înalți până la 7 km, numeroase circuri (circa 40.000 de cratere pe suprafața vizibilă) care au uneori până la 200 km diametru, precum și crăpături adânci. Suprafețele netede poartă numele de mări, cu toate că pe Lună nu există apă.”*

(”Dicționar enciclopedic român”, vol. III)

2. *Proces-verbal*

Încheiat azi, 15 iunie 2013, în Cercul de astronomie al elevilor de la Liceul Tehnologic Arieșeni, la care participă membrii cercului, profesoară, Popescu Anca, șefa cercului, și directorul liceului, Ionescu Adrian.

Cercul își desfășoară activitatea în Cabinetul de informatică.

Ordinea de zi este următoarea:

- *Luna și marile ei mistere – referat – Popescu Anca;*

- Vizionarea unui film documentar;
- Discuții.

3. ”Cu toate misterele care o înconjoară, de când există viață pe pământ, Luna – cel puțin în anumite forme și ipostaze în care ni s-a prezentat milenii de-a rândul - a apus, într-un anume fel, în memorabila noapte de 20/21 iunie, din anul 1969, când o navă spațială pilotată de trei cosmonauți – Neil Armstrong, Edwin Aldrin și Michael Collins – s-a desprins de implacabila forță a gravitației terestre și când primul dintre aceștia, a pășit pe solul lunar. Odată cu evenimentul menționat, începe să se distingă și mitul după care Luna ar fi o zeiță a nopții, botezată Isis, Selena, Artemis, Hecate, Istar, Astarte sau Anahita.”

Ascadie percek: ”Memorabila noapte de iunie 1969”

4. ”Părea că printre nouri s-a fost deschis o poartă

Prin care trece albă regina nopții moartă”

(Mihai Eminescu)

Exercițiu 2. Întrebare problemă: Pentru care stiluri funcționale s-ar potrivi următoarele titluri:

”Regina nopții s-a lăsat cucerită”

”O mare victorie a științei”

”Primii oameni pe Lună”

”Ieri, 21 iunie 1969, primii oameni americani, au ajuns pe Lună”

Exercițiu 3. Redactează două compuneri de 15-20 de rânduri în două stiluri diferite alegând din titlurile mai sus menționate.

Stilul literar și procedeele de expresivitate artistică

Deosebirea dintre limbajul literar de cel științific se realizează prin raportul dintre denotativ și conotativ.

DEF. : Denotația reprezintă sensul propriu de bază, fundamental al cuvântului care rezultă din denumirea obiectului.

DEF. : Conotația reprezintă sensul figurat al cuvântului care provine din valoarea contextuală a sensului dată de unele însușiri ale obiectului.

Limbajul științific este denotativ, adică direct, univoc, precis, neutru, cel artistic este conotativ, indirect, plurivoc, intuitiv, încifrat, ambiguu, original.

Așadar, limbajul literar conține o serie de procedee artistice precum :

➤ Imaginile artistice

➤ Figurile de stil

DEF.: Imaginile artistice sunt îmbinări de cuvinte utilizate de autor pentru a sensibiliza cititorul.

În funcție de natura elementelor senzoriale care o compun, imagine este:

- vizuală (ex. :”Palatele sale sunt albe fantasme”)

- auditivă (ex.: ”și scârțâiau coroanele de plumb”)
- tactilă (ex.: ”mâini subțiri și reci mi-acopăr ochii”)
- olfactivă (ex.: ”Prin aer petale de roze plutesc”)
- gustativă (ex.: ”catalog de scorțișoară”)
- dinamică/motorie (ex.: ”Ciocârlia ciripie, filfiind din aripioare”)

În constituirea unei imagini artistice intră figurile de stil și simbolurile.

DEF. :Figura de stil este un procedeu stilistic prin care se modifică sensul unor cuvinte în scopul sporirii expresivității unei comunicări.

Figurile de stil studiate sunt:

- epitetul
- comparația
- enumerația
- repetiția
- personificarea
- antiteza

Exerciții

Exercițiul 1. Stabilește felul imaginilor artistice din citatele următoare:

- „Un freamăt lin trecea din lan în lan”
- „Și un miros venea adormitor”
- „Pe câmpi un vâl de argintie ceață”
- „Sclipiri pe cer, văpaie preste ape”
- „Un bucium cântă tainic cu dulceață”

Exercițiul 2. Identifică, în următoarele versuri, imaginile artistice:

„Iar izvorul, prins de vrajă,
Răsărea, sunând din valuri –
Sus în codri de pe dealuri
Luna blândă ține strajă”.

(Mihai Eminescu – „Povestea teiului”)

„Vreodată, cititor, ai respirat
Cu lentă și-amețită lăcomeală
Un fir de smirnă ce-umple-o catedrală
Ori mirosul dintr-un săculeț uitat?”

(Charles Baudelaire – „Parfumul”)

Imagini vizuale	Imagini auditive	Imagini olfactive

Exercițiul 3. Descrie, într-o compunere de cel mult o pagină, o noapte de vară.